

Research Article

International Journal of English for Specific Purposes (JOINESP) 1(2), 56-68, 2023

Received: 29-Nov-2023 Accepted: 22-Dec-2023

homepage: <https://dergipark.org.tr/en/pub/joinesp>

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/joinesp/issue/82173/1397637>

SAKARYA UNIVERSITY
OF APPLIED SCIENCES

Dijital Bağımlılığı Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Enes KABUL¹ Yalçın KARAGÖZ ²

¹ Doktora Öğrencisi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Mehmet Tanrıkulu Sağlık Hizmetleri
MYO, Türkiye

² Prof. Dr., Düzce Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, Türkiye

ÖZ

Amaç: Bireylerin dijital bağımlılık düzeylerini ortaya koymak ve dijital bağımlılıkta etkili olan faktörleri belirlemek amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntemler: Araştırmanın evrenini Düzce ve Bolu il merkezlerinde ikamet eden ve dijital platformları kullanan genç, orta ve ileri yaş grubu bireyler oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme ise 385 katılımcıdan oluşmaktadır. Araştırmada kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Veriler online (internet üzerinden anket tekniği ile toplanmıştır. Verilerin analizinde SPSS 26 ve AMOS 24 paket programları kullanılmıştır. Araştırmada bağımsız örneklemler t testi, ANOVA ve doğrulayıcı faktör analizi teknikleri kullanılmıştır.

Bulgular: Katılımcılara 18 maddeden oluşan taslak ölçek uygulanmış ve elde edilen veriler analiz edilmiştir. Verilere doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Bu aşamada modele uyum sağlamayan 3 madde ölçekten çıkarılmış ve geriye kalan 15 madde ile model oluşturulmuştur. Modelin verilere iyi derecede uyum gösterdiği ve dolayısıyla elde edilen ölçeğin geçerlik şartını sağladığı görülmüştür. Ölçeğin Cronbach α katsayısı 0,868 bulunduğundan, ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğu sonucuna varılmıştır. Katılımcıların dijital bağımlılığa bakış açılarında; cinsiyet, yaş, eğitim durumu, gelir düzeyi ve meslek gruplarına göre anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir.

Sonuç: Geliştirilen ölçeğin; bireylerin dijital bağımlılık düzeylerini ölçmek için, geçerli ve güvenilir bir araç olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dijital Bağımlılık, Doğrulayıcı Faktör Analizi, Yapısal Eşitlik Modellemesi

¹ Sorumlu Yazar: eneskabal@gmail.com

A Research To Determine Factors Affecting Digital Addiction: A Study of Validity and Reliability

ABSTRACT

Aim: It is aimed to reveal the digital addiction levels of the society and to reveal the factors that are effective in digital addiction.

Material and Methods: The population of the research consists of young, middle and elderly individuals residing in the city centers of Düzce and Bolu and using digital platforms. The sample of the study consists of 385 participants. Convenience sampling method was used in the research. The data were collected with the online survey technique. SPSS 26 and AMOS 24 package programs were used in the analysis of the data. Explanatory factor analysis and confirmatory factor analysis techniques were used in the research.

Results: A draft scale consisting of 18 items was applied to the participants and the obtained data were analyzed. Confirmatory factor analysis was applied to the data. At this stage, 3 items that were not collected under any factor were removed from the scale, and finally, 3 factors including 15 items were found. It has been determined that the obtained model fits the data well. The Cronbach α coefficient of the scale was calculated as 0.868 and it was concluded that it was reliable. In addition, according to the results of the Independent T Test and ANOVA analysis, which was conducted to determine whether the participants' thoughts on the factors affecting their digital addiction levels differ significantly according to gender, age, education level, income level and occupational groups; It was observed that there was a significant difference in the answers given according to the subgroups in all demographic variables.

Conclusion: It was concluded that the developed scale is a valid and reliable tool to measure individuals' attitudes towards determining the factors that are effective in determining their digital addiction levels.

Keywords: Digital addiction, confirmatory factor analysis, structural equation modeling

1. GİRİŞ

Modern zamanların en önemli rahatsızlıklarından biri, insanların İnternet ile artan meşguliyetidir. Bir araç olarak internet, günümüzde işten eğlenceye, satın alma ve sosyalleşmeye kadar her türlü çevrimiçi aktivite için bir platformdur (Young, 1998). Araştırmacılar, internet bağımlılığının gerçek hayattaki kişiler arası ilişkileri sürdürmede zorluklara yol açtığını, günlük aktiviteleri bozduğunu, mesleki işleyişi engellediğini (Greydanus, 2012) ve akademik çalışmalar üzerinde olumsuz etkilerinin olduğunu (Er, 2022) söylemektedir.

Bağımlılık, bireyin sağlığı ve sosyal yaşamı üzerindeki olumsuz etkisine rağmen bir nesneye karşı kontrol edilemeyen bir istek duymasındır (Tereshchenko ve Kasparov, 2019). Bir davranış ana odak haline geldiğinde ve diğer faaliyetler ihmal edildiğinde, davranış sorunlu kabul edilir ve bağımlılık oluşur (Garcia-Oliva ve Piqueras, 2016). Bağımlılık kavramının genel olarak madde bağımlılığını ifade ettiği düşünülse de günümüzde teknolojiye olan ilginin artması ve kolay ulaşılabilir olması, kişisel bilgisayar kullanımının yaygınlaşması ve özellikle gençlerde internet kullanımının artması, internete, bilgisayarlara ve akıllı telefonlara olan bağımlılığı tanımlamak için dijital bağımlılık terimini ortaya çıkarmıştır. (Zhang, vd., 2018).

Dijital bağımlılarda; depresyon, bağımlılık davranışıyla ilişkili uyku bozuklukları ve uykusuzluk sıklıkla gözlenmektedir (Saikia, vd., 2019). Uykusuzluk, bağımlılığın hem tetikleyicisi hem güçlendiricisi hem de kronik olarak gelişen bir sonucu olabilir. Bu nedenle internet aktivitelerine bağımlılık, uykusuzluk ve depresyonu bir bütün olarak ele almak yeterli görülebilir. İnternet bağımlılığının doğrudan bir sonucu olarak, ergenlerde daha yüksek depresyon, uykusuzluk insidansı ve intihar oranları, dünya çapında endişe kaynakları olarak kabul edilmektedir (World Health Organization [WHO], 2022).

İnternet bağımlılığı dünya çapında tam olarak değerlendirilmesi gereken ciddi bir durumdur (Shaw, 2008). Gençlerin beyin fonksiyonları üzerinde ciddi bir etkiye sahip olduğu anlaşılan internet bağımlılığı, patolojik veya problemlili internet kullanımı olarak da adlandırılabilir ve yaygın olarak, kontrolsüz internet kullanımı ile karakterize edilen bir kontrol bozukluğu olarak tanımlanır (Kuss, vd., 2014).

31'den fazla ülke üzerinde yürütülen kapsamlı bir meta-analizde, Chen vd., (2013) dijital bağımlılık insidansının trafik sıkışıklığı, çevre kirliliği ve genel olarak yaşam durumlarından memnuniyetsizliğin olduğu Orta Doğu gibi bölgelerde en yüksek olduğunu belirlemiştir. Araştırmalar gençlerin teknolojiden fazla anlamadıklarını ve internette çok fazla zaman geçirdikleri için yüksek düzeyde risk altında olduklarını göstermektedir (Hur, 2006).

Çalışmanın ikinci bölümünde literatürün mevcut bir incelemesi sunulmaktadır. Üçüncü bölümde, araştırma metodolojisi ve izlenen yaklaşım ele alınmakta ve bunu çalışma bulguları takip etmektedir. Dördüncü ve son bölüm, çalışmanın sınırlılıklarının ve gelecekteki araştırma önerilerinin sunulmasıyla birlikte çalışma bulgularının teorik ve yönetsel çıkarımlarını belirterek makaleyi sonlandırmaktadır.

Günümüzde internet, birçok insanın günlük yaşamının önemli bir parçası haline geldi. İnternet kullanımı bireylere, kişisel iletişim, boş zaman ve eğlence, bilgi aramanın yanı sıra çalışma zamanı ve yeri konularında büyük esneklik ve rahatlık sağlanmaktadır. 1999'dan 2013'e kadar, İnternet kullanıcılarının sayısı dünya çapında neredeyse on kat artmıştır. 2014 yılında dünya çapında 3 milyar insanın internet kullanıcısı olduğu ve bunların %26,5'inin 15 ile 24 yaşları arasında olduğu tahmin edilmektedir. İnternet, insanların hayatlarına pek çok değerli değişiklik getirmiş olsa da, bazı kullanıcılar bu araca bağımlı hale gelmiş sorunlu internet kullanımı ortaya çıkmıştır. İnternetle yoğun meşgul olma, internette aşırı zaman geçirme, internetin olmadığı dünyanın sıkıcı olduğunu hissetme ve gerçek insanlarla azalan sosyal etkileşim (Yellowless, 2007) gibi durumlar yaygın olarak "İnternet bağımlılığı" olarak anılmaktadır (Young, 1998). Başlangıçta iş ve araştırma amacıyla sınırlı olan (Morahan-Martin & Schumacher, 2000) internet kullanımı, günümüzde tüm dünyada genel halk arasında yaygın bir şekilde kullanılmaktadır (Kim, vd., 2006).

Akdeniz ülkelerinde yapılmış az sayıda internet bağımlılığı yaygınlık çalışması bulunmaktadır. Türkiye'de yapılan bir çalışmada (N = 983), İnternet kullanıcılarının %38'i İnternet kullanımının bir bağımlılığa yol açabileceğini düşünürken, ergenlerin %55'i internet kullanımının bağımlılığa yol açmayacağını düşünmektedir (Evren, vd., 2014). Kuzey Kıbrıs'ta 851 öğrenciyi (yaşları 14 ila 26 arasında değişen 300 lise öğrencisi, 300 lisans öğrencisi ve 251 lisansüstü öğrencisi dahil) inceleyen bir araştırma, yanıt verenlerin %49,4'ünün tipik internet kullanıcıları olduğunu, %44,1'inin risk altında olduğunu gösterdi. Güney Afrika'da, Young'ın İnternet Bağımlılığı Teşhis Anketi ve Young'ın 20 maddelik İnternet Bağımlılığı Testinden (IAT) uyarlanan Problemlili İnternet Kullanım Anketi (PIUQ) kullanılarak üniversite öğrencilerinden oluşan bir örneklem (N = 1.795) üzerinde bir çalışma yapılmıştır. Kullanılan farklı değerlendirme kriterlerine bağlı olarak internet bağımlılığı yaygınlığının %1,67 ile %5,29 arasında değiştiği gösterilmiştir.

İnternet bağımlılığı ile ilgili çalışmalar artmasına rağmen, internet bağımlılığının kavramsallaştırılmasında ve değerlendirme araçlarında tartışmalar devam etmektedir. İnternet bağımlılığının zaman içindeki istikrarını ve değişimini araştırmak için tutarlı sınıflandırma kriterlerini ve değerlendirme araçlarını benimseyen boylamsal çalışmalara ihtiyaç bulunmaktadır (Shek, 2013).

İnternet bağımlılığı davranışlarını öngören kişisel faktörler de vardır. Araştırmalar, bireyin kişiliğinin (örneğin, yüksek nevroz ve düşük uyumluluk), olumsuz yaşam olaylarının, düşük yaşam

doyumunun, güven eksikliğinin, düşük sosyal desteğin ve yalnızlığın internet bağımlılığı ile bağlantılı olduğunu göstermiştir (Bener, 2013).

Dijital bağımlılık ile ilgili literatürdeki diğer çalışmalar incelendiğinde; birkaç çalışmada dijital bağımlılığın işe gelmeme, düşük notlar alma, iş ve akademik performansla ilgili daha fazla soruna, depresyon ve fobiler gibi diğer akıl hastalıklarına neden olacak daha ciddi sorunlara kadar geniş bir yelpazede değişebileceğini göstermiştir (Shaffer, 2004). Diğer araştırmalarda da internet bağımlılığının kişisel yaşam ve ilişkiler üzerinde olumsuz etkisi olabileceği ve başkalarıyla olan ilişkileri olumsuz etkileyebileceği konusunda benzer bulgulara ulaşılmıştır (Kraut, 1998). Bazı araştırmacılar, internetin yoğun kullanımının, ayrılık hissini yanı sıra daha fazla depresyona yol açabileceğini ortaya koymuştur (Morahan-Martin & Schumacher, 2000).

Diğer çalışmalar; bireyin diğer aktivitelerini ihmal ederek internette çok fazla zaman geçirmesinin sonucu olarak dijital bağımlılığın patolojik bir durum haline geleceğini göstermektedir (Young, 1996). Kendall (1998) internet bağımlılığını psikolojik bağımlılık olarak tanımlamıştır. Tüm bu çalışmalar incelendiğinde bu araştırmada ülkemizde dijital bağımlılığı etkileyen faktörleri ölçmeye yarayan bir ölçeğin geliştirilmesi amaçlanmıştır.

2. YÖNTEM

2.1. Evren ve Örneklem/Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini Düzce ve Bolu il merkezlerinde yaşayan ve dijital platformları kullanan her yaş grubundan kişiler oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme ise kolayda örnekleme yöntemi ile ulaşılmıştır. Bolu ve Düzce'nin toplam nüfusları 729000'dir. Daha önceki çalışmalardan standart sapma 0,6 ve yanılma payı 0,06 olarak belirlenmiştir. Yapılan çalışmada 0,05 anlamlılık düzeyinde, anakütleden çekilecek örneklem miktarı $n = [N \cdot \sigma^2 \cdot Z^2 \alpha / 2] / [d^2 \cdot (N - 1) + \sigma^2 \cdot Z^2 \alpha / 2] = [729000 \cdot (0,6)^2 \cdot (1,96)^2] / [(0,06)^2 \cdot (729000 - 1) + (0,6)^2 \cdot (1,96)^2] = 384$ olarak bulunmuştur.

2.2. Veri Toplama Araçları

Verilerin elde edilmesi için internet üzerinden anket ve yüz yüze anket tekniği kullanılmıştır. Çalışma anketi hazırlanırken detaylı alan taraması yapılarak alanında uzman olan kişilerle görüşülmüş ve kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. Madde havuzu 27 maddelik taslak ölçek olarak oluşturulmuştur. Taslak ölçek için olguyla ilgili ciddi bilgi alt yapısına sahip, teknoloji ve iletişim alanlarında uzman 8 kişi, havuzdaki her bir maddeyi incelemiş ve kavramsal çerçeveyi göz önüne alarak ölçekte kalacak ve çıkarılacak maddeler belirlenmiştir. Uzman görüşleri dikkate alınarak anketten 9 madde çıkarılmış 18 maddelik taslak ölçek oluşturulmuştur. Ölçek maddeleri 1-Kesinlikle Katılmıyorum, 2-Katılmıyorum, 3-Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum, 4-Katılıyorum, 5-Kesinlikle Katılıyorum şeklinde derecelendirilmiştir. Uzman görüşleri sonucunda taslak ölçeğin kapsam geçerlik indeksi 0,81 olarak hesaplanmıştır. Anket formu, iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcıların demografik özelliklerini tanımlayan ifadeler yer alırken, ikinci bölümde dijital bağımlılıkta etkili olan faktörleri belirlemeye yönelik ifadeler yer almaktadır.

2.3. Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında toplanan veriler SPSS 26 ve AMOS 24 istatistiksel analiz programlarına yüklenmiş ve analiz edilmiştir. Yürütülen araştırmanın amacına bağlı olarak veri analizinde doğrulayıcı faktör analizi kullanılmıştır. Farklı grupların ölçek puan ortalamalarının karşılaştırılmasında t testi ve ANOVA testi kullanılmıştır.

2.4. Araştırma Etiği

Bu araştırma, Düzce Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu'ndan (2023/1. Toplantısı – E-63781167-100-256530 Sayılı Kararı) etik onayı alınarak gerçekleştirilmiştir. Çalışma süresince herhangi bir etik kural ihlal edilmemiş olup, çalışma ayrıca değerlendirilmek üzere başka bir dergiye gönderilmemiştir.

3. BULGULAR

3.1. Araştırma Verilerinin Güvenilirliği ve Pilot Çalışma

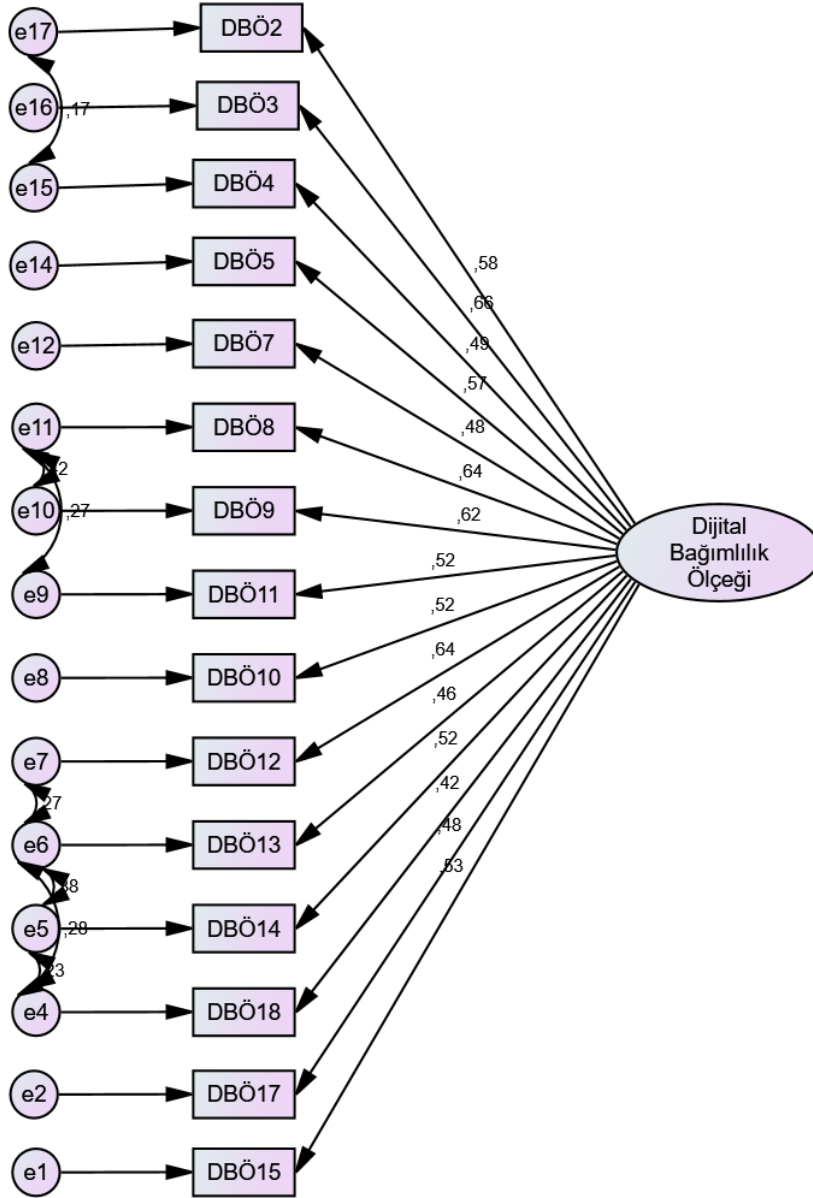
Kavramsal yapı (çerçeve) oluşturulması; madde havuzu oluşturulması için ilgili literatür taranmış ve ölçülecek olgunun kavramsal çerçevesi kapsamlı bir biçimde oluşturulmuştur. Madde havuzu oluşturulması; literatür taranarak konu hakkında daha önce geliştirilen ölçekler incelenmiş, cevaplayıcı kitlesine açık uçlu sorular sorulmuş ve uzman görüşleri sonucunda madde havuzu oluşturulmuştur. Madde havuzunda, beşli Likert ölçeğine göre 27 madde oluşturulmuştur. Uzman görüşleri istatistiksel olarak değerlendirilerek kapsam geçerliği sağlanması; havuzdaki maddeler uzman görüşüne sunulmuş ve kalan 18 maddelik taslak ölçeğin kapsam geçerliği %81 olarak bulunmuştur. Pilot çalışma yapılması; taslak ölçek 20 farklı kişiye uygulandıktan sonra maddelerdeki ifade, imza ve yazım hataları, yanlış anlaşılma durumları vb. hatalar düzeltilmiştir. Test yeniden test güvenilirliği yapılması; test yeniden test güvenilirliği için taslak ölçek 35 kişiye 3 haftalık zaman aralığıyla, iki defa uygulanmış ve birinci ve ikinci uygulama arasındaki Pearson korelasyon katsayısı 0,86 (%86) bulunmuştur. Yani, kararlılık katsayısı $\rho=0,86$ 'dır. Dolayısıyla ölçek yüksek derecede güvenilir. Hedef kitleye taslak ölçek uygulanması; 400 kişiye yüz yüze ve online anket uygulanmıştır. Düzgün doldurulmayan 15 anket iptal edilmiştir. Analiz 385 anket üzerinden yapılmıştır. İç tutarlılık güvenilirliği için madde analizi yapılması; güvenilirlik analizi için hedef kitleden elde edilen verilere, "Madde-toplam korelasyonuna dayalı madde analizi" yapılmış ve güvenilirlik katsayısı ,868 bulunmuştur. Bu değerler $0,80 \leq \alpha < 1,00$ arasında olduğundan, ölçek yüksek derecede güvenilir olduğu görülmüştür.

3.2. Demografik Bulgular

Araştırmaya katılan bireylerin %30,6'sını kadın, %69,4'ünü erkek katılımcılar oluştururken; %57,'ünü genç yaş gurubu (18-25 arası) katılımcılar oluşturmakta, %37,9'unu üniversite mezunları oluşturmakta, %48'ini öğrenciler oluşturmaktadır.

3.3. Doğrulayıcı Faktör Analizi Bulgular

Bu bölümde, AMOS paket programı ile dijital bağımlılıkta etkili olan faktörlere, DFA yapılarak verinin varsayılan modele uyum derecesi test edilmiştir. Kullanılan ölçeğin geçerliğini test etmek için doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Şekil 1' de doğrulayıcı faktör analizi ile yapısal geçerlik analizi yapılmış ve model uyumunun diyagramı aşağıda verilmiştir. Modele uyum sağlamayan DBÖ1 (Çevrimiçi geçirdiğim süreyi kısaltmaya çalışmakta başarısız olurum), DBÖ6 (Çevrimiçi olduğum zamanlarda sırt ağrılarım/diğer fiziksel rahatsızlıklarım olur), DBÖ16 (Geç saatlere kadar çevrimiçi olduğum zamanlarda gün içinde kendimi yorgun hissedirim) maddeleri modelden çıkarılmıştır.

Şekil 1. Dijital bağımlılıkta etkili olan faktörlerin araştırma modeli (ölçüm modeli) ve uyum iyiliği sonuçları

Oluşturulan model ile ilgili uyum değerleri aşağıda verilmiştir. Uyum değerleri model uyumunun (model fit) iyi sağlandığını göstermektedir. Bakılacak değerlerle ilgili bir sınırlama yoktur. Raporlanan değerler araştırmacının dikkat çekmek istediği değerlere göre değişebilmektedir.

Tablo 1. Ki kare uyum iyiliği tablosu

Model	NPAR	CMIN	DF	P	CMIN/DF
Default model	37	240,966	83	,000	2,903
Saturated model	120	,000	0		
Independence model	15	1842,342	105	,000	17,546

İncelenen $CMIN/DF=2,903<3$, $0,85\leq GFI=0,918$, $0,85\leq AGFI=0,882$, $0,90\leq IFI=0,910$, $0,90\leq CFI=0,909$, $RMSEA=0,070<0,08$, $SRMR=0,0554<0,08$ uyum değerleri, verilerin modele iyi uyum sağladığını göstermektedir. Verilerin modele iyi uyum sağlaması modelin yapı geçerliğinin olduğunu göstermektedir.

Tablo 2. *Regresyon ağırlıkları değerleri*

	Estimate	S.E.	C.R.	P
DBÖ17	,863	,118	7,310	***
DBÖ18	,824	,125	6,572	***
DBÖ14	1,041	,135	7,704	***
DBÖ13	,880	,125	7,018	***
DBÖ12	1,253	,142	8,794	***
DBÖ10	,980	,127	7,697	***
DBÖ11	1,068	,139	7,694	***
DBÖ9	1,388	,161	8,612	***
DBÖ8	1,344	,153	8,762	***
DBÖ7	,926	,127	7,295	***
DBÖ5	1,135	,138	8,200	***
DBÖ4	,796	,108	7,399	***
DBÖ3	1,191	,133	8,952	***
DBÖ2	,990	,119	8,317	***

Regresyon değerleri, takip edilen değerlerin görünür olmayan değerleri tahmin etme gücünü, yani faktör yüklenimlerini gösterir. İlgili tablodaki her ikili ilişki için “p” değerleri 0,001’den küçük olduğu için faktör yüklenimleri önemlidir. P değerinin anlamlı çıkması maddelerin faktörlere yüklendiğini ortaya çıkarmaktadır.

Tablo 3. *Standartlaştırılmış regresyon değerleri*

	Estimate
DBÖ15	,526
DBÖ17	,479
DBÖ18	,417
DBÖ14	,517
DBÖ13	,457
DBÖ12	,637
DBÖ10	,516
DBÖ11	,517
DBÖ9	,616
DBÖ8	,635
DBÖ7	,478
DBÖ5	,568
DBÖ4	,490
DBÖ3	,657
DBÖ2	,582

Field (2013)’e göre faktör yüklenimlerinin (standartlaştırılmış regresyon değerlerinin) 0,30-0,59 arasında olması orta düzeyde büyüklüktür. Standardize edilmiş regresyon katsayılarının 0,417 ve daha

büyük olması gizli değişkenleri tahmin etme gücünün, yani her bir maddenin faktör yüklenimlerinin yeterli olduğunu göstermektedir.

Tablo 4. AVE, CR uyum değerleri ve cronbach α güvenilirlik katsayısı

Boyut	Maddeler	Tahmin	Cronbach's α	AVE	CR
Dijital Bağımlılık	DBÖ15	,526	,868	,30	,81
	DBÖ17	,479			
	DBÖ18	,417			
	DBÖ14	,517			
	DBÖ13	,457			
	DBÖ12	,637			
	DBÖ10	,516			
	DBÖ11	,517			
	DBÖ9	,616			
	DBÖ8	,635			
	DBÖ7	,478			
	DBÖ5	,568			
	DBÖ4	,490			
	DBÖ3	,657			
DBÖ2	,582				

Hair vd., (2010) göre CR'nin 0,60'tan büyük olduğu durumlarda AVE değerinin 0,50'den küçük olması uyum geçerliğinin olduğunu göstermektedir. Yukarıdaki tabloda hesaplanan AVE değerleri 0,30 ve CR değeri de 0,81 olduğundan model uyum geçerliğini sağlamaktadır.

Doğrulayıcı faktör analizi ile elde edilen regresyon ağırlıkları (regression weights) değerleri için elde edilen "p" değerleri 0,001'den küçük olması, modeldeki maddelerin, faktörlere doğru yüklendiğini göstermektedir. Ayrıca standardize edilmiş regresyon katsayılarının 0,417 ve daha büyük olması gizli değişkenleri tahmin etme gücünün, yani her bir maddenin faktör yüklenimlerinin yeterli olduğunu göstermektedir. Yine doğrulayıcı faktör analizi ile elde edilen uyum değerleri (CMIN/DF=2,903<3, 0,85≤GFI=0,918, 0,85≤AGFI=0,882, 0,90≤IFI=0,910, 0,90≤CFI=0,909, RMSEA=0,070<0,08, SRMR=0,0554<0,08) verilerin modele iyi uyum sağladığını göstermektedir. Verilerin modele iyi uyum sağlaması modelin yapı geçerliğinin olduğunu göstermektedir. Ayrıca doğrulayıcı faktör analizi ile elde edilen modele ait AVE değeri 0,30 ve CR değeri de 0,81 olduğundan model uyum geçerliğine sahiptir. Dolayısıyla model geçerlik şartını sağlamaktadır. Güvenilirlik katsayısı 0,868 bulunmuştur. Bu değer de 0,60≤ α <1,00 arasında olduğundan, model yüksek derecede güvenilir. Elde edilen sonuçlar; geliştirilen dijital bağımlılık ölçeğinin, geçerliğinin ve güvenilirliğinin olduğunu göstermektedir.

Çalışmada ayrıca demografik verilere göre katılım düzeylerine yer verilmiş ve ölçeğin boyutuna bakış açılarında farklılık olup olmadığı da incelenerek ve aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

Tablo 5. Demografik özellikler ve test sonuçları

Variables	Frequency (n)	Percentage (%)	t/ANOVA*	p-value (2tailed)
Cinsiyet				
Erkek	265	69,4	2,839	,005<,05
Kadın	117	30,6		
Yaş				
18-25	220	57,3		
26-31	63	16,4	32,726	,000<,05
32-38	51	13,3		
38 ve Üzeri	50	13,0		
Eğitim				
İlköğretim	4	1,0		
Lise	164	42,6	29,116	,000<,05
Üniversite	146	37,9		
Lisansüstü	71	18,4		
Meslek				
Akademisyen	28	7,5		
Devlet Memuru	23	6,2		
Hemşire	25	6,7	18,176	,000<,05
Öğretmen	48	12,9		
Öğrenci	178	48,0		
Diğer	69	18,6		
Aylık Gelir				
5500 TL ve Altı	39	10,5		
5501 TL - 7500 TL	52	14,0	12,585	,000<,05
7501 TL - 9000 TL	65	17,5		
90001 TL -12500 TL	98	26,4		
12500 TL ve Üzeri	117	31,5		

*t=Bağımsız Örneklem t Testi, ANOVA=Tek Yönlü Varyans Analizi

$p=,000<0,05$ olduğundan dijital bağımlılık boyutu için yaşın alt gruplarına göre farklılık vardır. Yaş olarak; 38 ve üzeri olanlar (2,1560) “katılmıyorum”, diğerleri (2,7682) “ne katılıyorum ne katılmıyorum” demişlerdir.

Sig. değeri $p=,000<0,05$ olduğundan dijital bağımlılık boyutu için eğitimin alt gruplarına göre farklılık vardır. İlköğretim ve lisans üstü olanlar (2,1779) “katılmıyorum”, diğerleri (2,8999) “ne katılıyorum ne katılmıyorum” demişlerdir.

Sig. değeri $p=,000<0,05$ olduğundan dijital bağımlılık boyutu için mesleğin alt gruplarına göre farklılık vardır. Akademisyen ve Öğretmen olanlar (2,2609) “katılmıyorum”, diğerleri (2,871725) “ne katılıyorum ne katılmıyorum” demişlerdir.

Sig. değeri $p=,005<0,05$ olduğundan dijital bağımlılık boyutu için gelirin alt gruplarına göre farklılık vardır. Geliri 12500 TL olanlara göre (2,4752), diğerleri (2,9560) daha fazla “ne katılıyorum ne katılmıyorum” demişlerdir.

4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma; dijital bağımlılığı etkileyen faktörleri ölçmek üzere bir ölçek geliştirmek amacıyla oluşturulmuştur. Doğrulayıcı faktör analizi ile elde edilen regresyon ağırlıkları değerleri için elde edilen “p” değerleri 0,001’den küçük olması, modeldeki maddelerin, faktörlere doğru yüklendiğini göstermiştir.

Ayrıca standardize edilmiş regresyon katsayılarının 0,417 ve daha büyük olması gizli değişkenleri tahmin etme gücünün, yani her bir maddenin faktör yüklenimlerinin yeterli olduğunu göstermektedir. Yine doğrulayıcı faktör analizi ile elde edilen uyum değerleri verilerin modele iyi uyum sağladığını göstermektedir. Verilerin modele iyi uyum sağlaması modelin yapı geçerliğinin olduğunu göstermektedir. Ayrıca doğrulayıcı faktör analizi ile elde edilen modele ait AVE ve CR değerleri de modelin uyum geçerliğinin olduğunu göstermiştir. Dolayısıyla model geçerlik şartını sağlamıştır. Bulunan güvenilirlik katsayısı da modelin yüksek derecede güvenilir olduğunu göstermiştir. Elde edilen sonuçlar; geliştirilen dijital bağımlılık ölçeğinin, geçerliğinin ve güvenilirliğinin olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla “dijital bağımlılık ölçeği” için geçerlik ve güvenilirlik sağlandığından, aşağıdaki tabloda verilen “dijital bağımlılık ölçeği” dijital bağımlılıkla ilgili beklentileri ölçmek için rehber ölçek olarak kullanılabilir.

Tablo 6. *Dijital bağımlılık ölçeği*

DBÖ2: Başkalarıyla dışarı çıkmak yerine çevrimiçi vakit geçirmeyi seçerim.	0,582
DBÖ3: Çevrimdışıyken depresif, karamsar veya gergin hissederim.	0,657
DBÖ4: Çevrimiçiyken enerji dolu hissederim.	0,49
DBÖ5: Çevrimiçi olduğum çoğu zaman altı saatten az uyurum.	0,568
DBÖ7: Çevrimiçi geçirdiğim süre işlerimi/ödevlerimi olumsuz etkiler.	0,478
DBÖ8: Çevrimiçi çok fazla vakit geçirdiğim söylenir.	0,635
DBÖ9: Çevrimiçiyken biri beni rahatsız ederse sinirlenirim.	0,616
DBÖ10: Çevrimiçi olduğum zamanlarda uykum kaçır.	0,516
DBÖ11: Çevrimiçiyken kendimi “birkaç dakika daha” derken bulurum.	0,517
DBÖ12: Yaşlıtlarımla vakit geçirmektense çevrimiçi vakit geçirmeyi tercih ederim.	0,637
DBÖ13: İnternet olmadan hayatın boş, sıkıcı ve neşesiz olacağından korkarım.	0,457
DBÖ14: Belirli bir süre çevrimiçi olmazsam bir şeyleri kaçırmış gibi hissederim.	0,517
DBÖ15: İnternet kullanımı sonucu yemeğimi zamanında yiyemediğim zamanlar olur.	0,526
DBÖ17: İnternet kullanımı sonucunda boş zaman aktivitelerim azaldı.	0,479
DBÖ18: İnternete erişemeyeceğim bölgelere gitmek beni endişelendirir.	0,417

Ayrıca demografik verilere göre ölçeğin boyutuna bakış açılarında farklılık olduğu görülmüştür. Erkekler, kadınlara göre daha fazla “ne katılıyorum ne katılmıyorum” demişlerdir. 38 ve üzeri yaş grubu olanlar “katılmıyorum”, diğer yaş grupları “ne katılıyorum ne katılmıyorum”, ilköğretim ve lisans üstü olanlar “katılmıyorum”, diğer eğitim düzeyindekiler “ne katılıyorum ne katılmıyorum”, akademisyenler ve öğretmenler “katılmıyorum”, diğerleri “ne katılıyorum ne katılmıyorum” demişlerdir. Geliri 12500 TL olanlara göre ise diğer gelir düzeyindekiler daha fazla “ne katılıyorum ne katılmıyorum” demişlerdir.

Ortaöğretim öğrencilerinin dijital bağımlılık düzeylerini araştıran bir çalışma; cinsiyet, ekonomik durum gibi değişkenler açısından anlamlı farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. İlgili çalışma sonuçları çalışmamızla örtüşmektedir (Arslan, 2019). Benzer şekilde üniversite öğrencilerinin dijital bağımlılık düzeylerinin belirlemek üzere yapılan çalışmada cinsiyet, mezuniyet durumu, ailenin ekonomik durumu gibi değişkenler açısından anlamlı farklılık gösterdiği (Arslan, 2020), bu çalışma sonuçlarının da çalışmamızla benzer olduğu anlaşılmaktadır. Benzer şekilde, Bhandari vd., (2017) lisans öğrencilerinde uyku kalitesinin istatistiksel olarak internet bağımlılığına aracılık ettiğini bildirdi. Başka bir çalışma, dijital medyayı kullanarak harcanan daha fazla zamanın toplam uyku süresinin azalmasıyla ilişkili olduğunu, ancak dijital medya faaliyetlerinde daha fazla çeşitliliğin toplam uyku süresinin artmasıyla ilişkili olduğunu bulmuştur (Orzech, vd., 2016).

Gelecekteki çalışmaların, yaş ve internet bağımlılığı arasındaki ilişkiyi daha net ortaya çıkarabilmesi için daha geniş bir yaş aralığındaki katılımcıları dahil etmelidir. İnternet bağımlılığı konusunda diğer bağımlılık yapıcı davranışların aksine erkeklerin genellikle kadınlardan daha yüksek düzeyde bağımlılık davranışı gösterdiği anlaşıldığından, ilerini çalışmalarda daha geniş katılımlı ve daha uzun süreli çalışmalar yapılabilir. Ayrıca tüm sosyodemografik bulgular için bu gözlemin zaman ve popülasyonlar arasında tekrarlanıp tekrarlanamayacağı ile ilgili çalışmalar yapılmasında fayda olacaktır.

5. BEYANLAR

5.1. Çıkar Çatışması

Bu çalışmada herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

5.2. Katkıları

Bu çalışmada yazarlar eşit miktarda katkıda bulunduğunu belirtmişlerdir.

KAYNAKÇA

- Arslan, A. (2019). Ortaöğretim öğrencilerinin dijital bağımlılık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi: Sivas ili örneği, *Gazi eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(2), 63-80.
- Arslan, A. (2020). Üniversite öğrencilerinin dijital bağımlılık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *International e – Journal of Educational Studies (IEJES)*, 4(7), 27 – 41.
- Bener, A., & Bhugra, D. (2013) Lifestyle and depressive risk factors associated with problematic internet use in adolescents in an Arabian Gulf culture. *J Addict Med*, 7,236.

- Bhandari, P. M., Neupane, D., Rijal, S., Thapa, K., Mishra, S. R., & Poudyal, A. K. (2017). Sleep quality, internet addiction and depressive symptoms among undergraduate students in Nepal. *BMC Psychiatry, 17*(1), 1–8.
- Chen, Y. L., Chen, S. H., & Gau, S. S. (2015). ADHD and autistic traits, family function, parenting style, and social adjustment for internet addiction among children and adolescents in Taiwan: A longitudinal study. *Research in Developmental Disabilities, 39*, 20–31.
- Demirci, K., Akgönül, M., & Akpınar, A. (2015). Relationship of smartphone use severity with sleep quality, depression, and anxiety in university students. *J. Behav. Addict., 4*, 85–92.
- Er, M. A. (2022). Analitik düşünme becerileri. H. A. Kırkkılıç, O. Sevim ve A. H. Ulaş (Editörler). *Etkinliklerle Yaşam Becerileri*. Ankara: Anı Yayıncılık, s. 149-158'deki bölüm.
- Field, A. (2013). *Discovering statistics using SPSS*. London: SAGE.
- Garcia-Oliva, C., & Piqueras, J. A. (2016). Experiential avoidance and technological addictions in adolescents. *Journal of Behavioral Addictions, 5*(2), 293–303.
- Greydanus D. E., & Greydanus M. M. (2021). Internet use, misuse, and addiction in adolescents: Current issues and challenges. *Int J Adolesc Med Health, 24*, 283.
- Hair, J. J. F., Black, W. C., Babin, B. C., & Anderson, R. E. (2010). Multivariate data analysis. *International Encyclopedia of Statistical Science*.
- Hur, M. H. (2006). Demographic, habitual, and socioeconomic determinants of Internet addiction disorder: An empirical study of Korean teenagers. *Cyberpsychology & Behavior, 9*(5), 514–525.
- Kuss, D. J., Griffiths, M. D., Karila, L., & Billieux, J. (2014). Internet addiction: A systematic review of epidemiological research for the last decade. *Curr. Pharm. Des, 20*, 4026–4052.
- Kendall, J. (1998). Outlasting disruption: The process of reinvestment in family with ADHD children. *Qualitative Health Research, 8*(6).
- Kim, K., Ryu, E., Chon, M. Y., Yeun, E. J., Choi, S. Y., & Seo, J. S. (2006). Nam, B.-W. Internet addiction in Korean adolescents and its relation to depression and suicidal ideation: A questionnaire survey. *Int. J. Nurs. Stud. 43*, 185–192.
- Kim, J., & Haridakis, P. M. (2009). The role of internet user characteristics and motives in explaining three dimensions of internet addiction. *Journal of Computer-Mediated Communication, 14*, 988–1015.
- Kim, K., Ryu, E., Chon, M. Y., Yeun, E. J., Choi, S. Y., Seo, J. S., & Nam, B. W. (2006). Internet addiction in Korean adolescents and its relation to depression and suicidal ideation: A questionnaire survey. *International Journal of Nursing Studies, 43*, 185–192.

- Morahan-Martin, J., & Schumacher, P. (2000). Incidence and correlates of pathological Internet use among college students. *Computers in Human Behavior, 16*(1), 13–29.
- Orzech, K. M., Grandner, M. A., Roane, B. M., & Carskadon, M. A. (2016). Digital media use in the 2 h before bedtime is associated with sleep variables in university students. *Computers in Human Behavior, 55*, 43–50.
- Shek D. T., Yu L. (2013). Internet addiction phenomenon in early adolescents in Hong Kong. *Int J Child Health Hum Dev, 6*:145.
- Shaffer, H. (2004). *Internet gambling and addiction, published as a position paper, Division on Addictions, Harvard Medical School, Boston.*
- Shaw, M., & Black, D. W. (2008). Internet addiction: Definition, assessment, epidemiology and clinical management. *CNS Drugs, 22*, 353–365.
- Saikia, A. M., Das, J., Barman, P., & Bharali, M. D. (2019). Internet addiction and its relationships with depression, anxiety, and stress in urban adolescents of kamrup district, assam. *J. Fam. Community Med, 26*, 108–112.
- The Statistics Portal. Age distribution of internet users world wide (2014). Available: <http://www.statista.com/statistics/272365/age-distribution-of-internet-users-worldwide/>. Accessed May 03, 2015.
- Tereshchenko, S., & Kasparov, E. (2019). Neurobiological risk factors for the development of internet addiction in adolescents. *Behavioral Sciences, 9*(6), 62.
- World Health Organization. International Classification of Diseases for Mortality and Morbidity Statistics (11th Revision). (2020). Available online: <https://icd.who.int/browse11/l-m/en> accessed on 3 June 2022.
- Yellowlees, P. M., & Marks, S. (2007). Problematic Internet use or Internet addiction? *Comput Human Behav, 23*, 1447.
- Young, K. S. (1998). Internet addiction: The emergence of a new clinical disorder. *Cyberpsychology & Behavior, 1*(3), 237–244.
- Young, K. S. (1996). Pathological Internet use: A case that breaks the stereotype. *Psychological Reports, 79*, 899–902.

© 2020 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.